

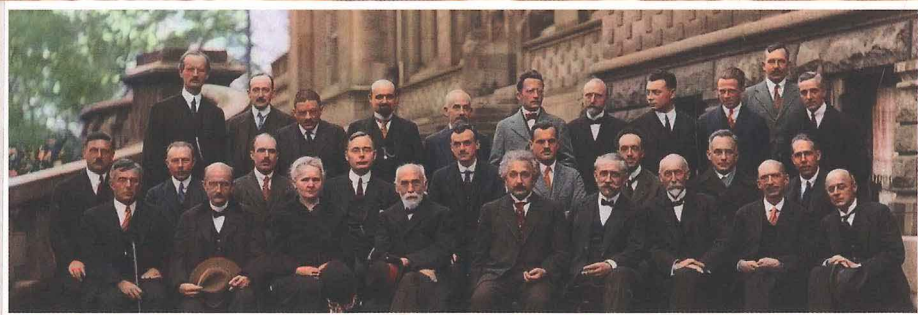
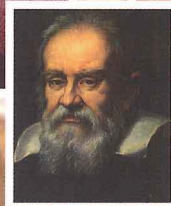
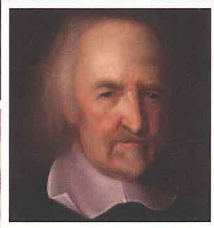
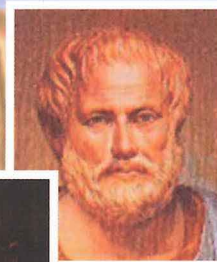

การออกแบบญาณวิทยา

กระบวนการทัศน์ และกรอบแนวคิดทฤษฎี

ในการทำวิทยานิพนธ์หรือคหุณีนิพนธ์เชิงคุณภาพ : ทฤษฎีและการปฏิบัติ

Epistemology, Paradigms and Conceptual Framework Design
in Doing Qualitative Thesis and Dissertation : Theories and Practices

โดย
รองศาสตราจารย์ ดร.จุมพล หนิมพานิช

โครงการส่งเสริมการแต่งตำรา
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช

fbb

๑๖ 1๖๖๖๘๖๕๙
๑ 1๘๕๙๐๘๖๖
1 ๘๘๖๕๕๙๖1

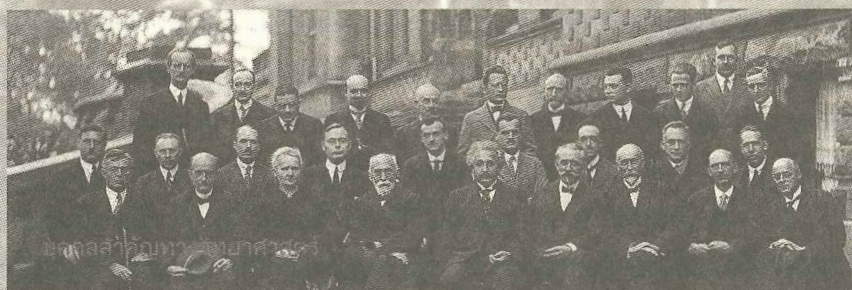
การออกแบบญาณวิทยา

กระบวนการทัศน์ และกรอบแนวคิดทฤษฎี

ในการทำวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์เชิงคุณภาพ : ทฤษฎีและการปฏิบัติ

Epistemology, Paradigms and Conceptual Framework Design

in Doing Qualitative Thesis and Dissertation : Theories and Practices

โดย

รองศาสตราจารย์ ดร.จุมพล หนิมพานิช

๒๕๕๙

โครงการส่งเสริมการแต่งตำรา
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	(3)
สารบัญ	(9)
สารบัญตาราง	(15)
สารบัญแผนภูมิ	(16)
บทที่ 1 : การวิจัยและการออกแบบวิจัยในการทำวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์เชิงคุณภาพ	1
● ความนำ.....	1
1.1 นัยของการวิจัย การวิจัยทางสังคม ความเป็นมา และนัยของการวิจัยเชิงคุณภาพ	5
1.1.1 นัยของการวิจัย	5
1.1.2 นัยของการวิจัยทางสังคม.....	11
1.1.3 ความเป็นมาและนัยหรือความหมายของการวิจัยเชิงคุณภาพ.....	11
1.1.4 หลักการและจุดยืนของการวิจัยเชิงคุณภาพ	21
1.2 แนวคิดในการออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพโดยทั่วไป	36
1.3 ความสำคัญของการออกแบบการวิจัยเชิงคุณภาพโดยทั่วไป.....	39
1.4 แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบการวิจัยในการทำวิทยานิพนธ์หรือ ดุษฎีนิพนธ์เชิงคุณภาพ	41
1.5 ตัวแบบการออกแบบการวิจัยในการทำวิทยานิพนธ์และดุษฎีนิพนธ์เชิงคุณภาพ	42
1.6 บทสรุป	46
บทที่ 2 : ปรัชญาพื้นฐานทางสังคมศาสตร์ในการทำวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์เชิงคุณภาพ.....	48
● ความนำ.....	48
2.1 แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับปรัชญาด้าน ‘ญาณวิทยา’ หรือ ‘ทฤษฎีความรู้’ หรือ ‘Epistemology’ และความสำคัญของญาณวิทยาหรือ “ทฤษฎีความรู้”	48
2.2 ความสำคัญของ ‘ญาณวิทยา’ หรือ ‘ทฤษฎีความรู้’ หรือ ‘Epistemology : ในสถานภาพแรก : Research Approach และสถานภาพที่สอง : Research Methods	52
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาทางด้าน ‘ภววิทยา’ หรือ ‘Ontology’ และปรัชญาอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้อง	63

	หน้า
2.4 ความสัมพันธ์ระหว่าง ‘ภววิทยา’ ‘ญาณวิทยา’ ‘วิธีวิทยา’ และ ‘เทคนิค วิธีการศึกษาวิจัย’ (The Relationship Among Ontology, Epistemology, Methodology and Methods).....	65
2.5 ข้อเสนอพื้นฐานหรือข้อสมมติฐานเชิงปรัชญาพื้นฐานของการทำวิทยานิพนธ์หรือ ดุชฎินิพนธ์เชิงคุณภาพ	70
2.6 การออกแบบ ‘ญาณวิทยา’ หรือ ‘ทฤษฎีความรู้’ ในการทำวิทยานิพนธ์หรือ ดุชฎินิพนธ์เชิงคุณภาพ	72
2.7 เนื้อหาสาระสำคัญของญาณวิทยาหรือทฤษฎีความรู้ในการทำวิทยานิพนธ์หรือ ดุชฎินิพนธ์เชิงคุณภาพ : ‘ญาณวิทยา’ ‘การประกอบสร้างนิยม’ หรือ ‘การสร้างสรรค์นิยม’	85
2.8 บทสรุป	87
บทที่ 3 : ความรู้ ความจริง และการประกอบสร้างนิยม	89
● ความนำ.....	89
3.1 ‘การประกอบสร้างนิยม’ หรือ ‘การสร้างสรรค์นิยม’ ในฐานะญาณวิทยาของ การทำวิทยานิพนธ์หรือดุชฎินิพนธ์เชิงคุณภาพกับการสร้างความหมาย (Constructionism : The Making of meaning).....	90
3.2 แนวคิดเกี่ยวกับ ‘การประกอบสร้างทางสังคม’ และการประกอบสร้าง ความเป็นจริงทางสังคม.....	92
3.3 ตัวอย่างการออกแบบ ‘ญาณวิทยา’ หรือ ‘ทฤษฎีความรู้’ ในการทำดุชฎินิพนธ์ เชิงคุณภาพ เรื่อง “กลยุทธ์การสื่อสารของพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร บนพื้นที่สาธารณะ : กรณีการศึกษาการปฏิรูประบบราชการ พ.ศ. 2544-2549”.....	104
3.4 บทสรุป	124
บทที่ 4 : กระบวนทัศน์หรือทฤษฎีและสงครามหรือข้อโต้เถียงเชิงกระบวนทัศน์	126
● ความนำ.....	126
4.1 นัยและความสำคัญของกระบวนทัศน์ในการวิจัยเชิงคุณภาพ	128
4.2 เกณฑ์หรือเหตุผลในการเลือกกระบวนทัศน์ที่นำมาใช้ในการออกแบบวิจัยในการทำ วิทยานิพนธ์หรือดุชฎินิพนธ์เชิงคุณภาพ	129

	หน้า
4.3 ที่มาหรือพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของกระบวนทัศน์ที่นำมาใช้ในการ การทำวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์วิจัยเชิงคุณภาพ.....	130
4.4 ข้อสมมติฐานหรือข้อสันนิษฐานทางปรัชญาสังคมศาสตร์กับทัศนะของ นักตีความหรือนักสังคมศาสตร์เชิงตีความ	137
4.5 อิทธิพลของกระบวนทัศน์ที่มีต่อการออกแบบวิจัยในการทำวิทยานิพนธ์ หรือดุษฎีนิพนธ์เชิงคุณภาพ	138
4.6 สงครามหรือการโต้เถียงเชิงกระบวนทัศน์.....	143
4.7 ตัวอย่างการออกแบบกระบวนทัศน์การตีความหรือสังคมศาสตร์เชิงตีความในการทำ ดุษฎีนิพนธ์เชิงคุณภาพ : เรื่อง ‘บทบาททางการเมืองและกลยุทธ์การสื่อสาร ทางการเมืองของทหารในภาวะวิกฤตทางการเมืองไทย กรณีศึกษาระหว่าง วันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ถึงวันที่ 13 เมษายน พ.ศ. 2552’	144
4.8 บทสรุป	150
บทที่ 5 : กระบวนทัศน์ปฏิฐานนิยมและหลังปฏิฐานนิยม	153
● ความนำ.....	153
5.1 กระบวนทัศน์ปฏิฐานนิยมหรือ (Positivism) หรือ ‘สังคมศาสตร์เชิงปฏิฐานนิยม’ (Positivism Social Science)	153
5.2 กระบวนทัศน์หลังปฏิฐานนิยม (Post-Positivism).....	158
5.3 การเปรียบเทียบกระบวนทัศน์ปฏิฐานนิยมหรือสังคมศาสตร์ปฏิฐานนิยมกระบวนทัศน์ การตีความหรือสังคมศาสตร์เชิงตีความ กระบวนทัศน์เชิงวิพากษ์หรือสังคมศาสตร์ เชิงวิพากษ์ ที่ได้รวมเอาทฤษฎีสตรีนิยมและทฤษฎีหลังสมัยนิยมตามทัศนะของ L. Lawrence Neuman	160
5.4 การเปรียบเทียบกระบวนทัศน์ปฏิฐานนิยมหรือสังคมศาสตร์เชิงปฏิฐานนิยม กับกระบวนทัศน์การตีความหรือสังคมศาสตร์เชิงตีความและสังคมศาสตร์เชิงวิพากษ์ ตามทัศนะของ Dan W. Butin	160
5.5 การมองกระบวนทัศน์ผ่านข้อสมมติฐานหรือข้อสันนิษฐานเชิงปรัชญา ภาววิทยา ญาณวิทยาและคุณค่าวิทยา เป็นต้น ในการนำมาใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ หรือดุษฎีนิพนธ์.....	169
5.6 บทสรุป	171

	หน้า
บทที่ 6 : กระบวนทัศน์ทางเลือก : กระบวนทัศน์การตีความหรือสังคมศาสตร์เชิงตีความ	172
● ความนำ.....	172
6.1 กลุ่มสำนักคิดทางด้าน ‘กระบวนทัศน์การตีความหรือสังคมศาสตร์เชิงตีความ’	172
6.2 การให้ความสนใจของกระบวนทัศน์การตีความหรือสังคมศาสตร์เชิงตีความ	175
6.3 หลักการในการตีความของกระบวนทัศน์การตีความหรือสังคมศาสตร์เชิงตีความ.....	176
6.4 ลักษณะของกระบวนทัศน์การตีความหรือสังคมศาสตร์เชิงตีความ	177
6.5 ตัวอย่างกระบวนทัศน์ของกระบวนทัศน์การตีความหรือสังคมศาสตร์เชิงตีความ	178
6.6 ตัวอย่างการนำสำนักคิดปรากฏการณ์วิทยาหรือสำนักคิดตีความหรือกระบวนทัศน์ การตีความกรณีของศาสตร์แห่งการตีความมาประยุกต์ใช้ในวิทยานิพนธ์ของวราภรณ์ มุทุมม ที่วราภรณ์ มุทุมม ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “วาทกรรมว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ในปรัชญาการเมืองสมัยใหม่”	182
6.7 บทสรุป	194
บทที่ 7 : กระบวนทัศน์ทางเลือก : กระบวนทัศน์เชิงวิพากษ์หรือสังคมศาสตร์เชิงวิพากษ์.....	196
● ความนำ.....	196
7.1 ฐานคิดของกระบวนทัศน์เชิงวิพากษ์หรือสังคมศาสตร์เชิงวิพากษ์	197
7.2 แนวคิดเกี่ยวกับการวิพากษ์และการคิดเชิงวิพากษ์	198
7.3 ทักษะของนักคิดเชิงวิพากษ์หรือทักษะของนักสังคมศาสตร์เชิงวิพากษ์กับการให้ ความสำคัญต่อกระบวนทัศน์เชิงวิพากษ์และการมีทักษะต่อกระบวนทัศน์อื่น	199
7.4 ทักษะของกลุ่มนักทฤษฎีวิพากษ์รุ่นหลังที่มีต่อ “โครงสร้างส่วนล่าง”	201
7.5 ทักษะของกลุ่มนักทฤษฎีวิพากษ์ที่มีต่อวิธีการทางวิทยาศาสตร์และโดยเฉพาะ ต่อกระบวนทัศน์เชิงปฏิฐานนิยม.....	204
7.6 การออกแบบประเภทของการวิจัยคุณภาพเชิงวิพากษ์หรือการวิจัยเชิงวิพากษ์ที่มี ฐานคิดที่เกี่ยวข้องกับกระบวนทัศน์เชิงวิพากษ์และสำนักคิดทฤษฎีวิพากษ์.....	206
7.7 แนวคิดเชิงวิพากษ์กับการศึกษานิติเชิงวิพากษ์	214
7.8 ตัวอย่างการนำกระบวนทัศน์เชิงวิพากษ์มาประยุกต์ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “ราชากับชาติในอุดมการณ์ราชาชาตินิยม : ที่สเถิตของอำนาจอธิปไตย ในช่วงวิกฤตเปลี่ยนผ่านทางการเมือง”	216
7.9 บทสรุป	230

	หน้า
บทที่ 8 : ทฤษฎีหลังสมัยใหม่นิยม.....	231
● ความนำ.....	231
8.1 แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับหลังสมัยใหม่ : ที่มาของแนวคิดคำว่า Postmodern นัยและ ความเป็นมาของหลังสมัยใหม่นิยม.....	232
8.2 การเกิดขึ้นของแนวคิดหลังสมัยใหม่ หลังสมัยใหม่นิยม (Postmodernism).....	236
8.3 ทฤษฎีหลังสมัยใหม่นิยม	240
8.4 ความคิดหลักของทฤษฎีหลังสมัยใหม่นิยม.....	242
8.5 หลังสมัยใหม่ หลังสมัยใหม่นิยมในฐานะการวิจัยเชิงคุณภาพ	251
8.6 บทสรุป	260
บทที่ 9 : แนวคิด ทฤษฎีที่นำมาใช้ในการทำวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์เชิงคุณภาพ.....	261
● ความนำ.....	267
9.1 แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับทฤษฎีและการออกแบบ.....	265
9.2 ทฤษฎีในฐานะที่เป็น ‘ฐาน’ หรือ ‘วิธีคิด’ สำหรับการวิจัยหรือการทำ วิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์เชิงคุณภาพ	265
9.3 ทฤษฎีและแนวคิด (Theory and Concept).....	267
9.4 ความคิดและทฤษฎี (Ideas and Theory).....	272
9.5 นัยและลักษณะของทฤษฎี.....	276
9.6 ลักษณะของทฤษฎี.....	279
9.7 ความจำเป็นที่จะต้องมทฤษฎีใหม่.....	279
9.8 บทบาทของทฤษฎีกับกระบวนการขั้นตอนการทำวิจัยหรือการทำวิทยานิพนธ์ หรือดุษฎีนิพนธ์เชิงคุณภาพ	280
9.9 ที่มาของทฤษฎีในฐานะ ‘วิธีคิด’	286
9.10 เมื่อไรจึงจะมีการใช้ทฤษฎี.....	288
9.11 การออกแบบและการใช้ทฤษฎีในการทำวิจัยหรือการทำวิทยานิพนธ์หรือ ดุษฎีนิพนธ์เชิงคุณภาพ	290
9.12 ความหลากหลายในการใช้ทฤษฎีในการทำวิจัยหรือการทำวิทยานิพนธ์หรือ ดุษฎีนิพนธ์เชิงคุณภาพ	292
9.13 บทสรุป	295

	หน้า
บทที่ 10 : กรอบแนวคิดทฤษฎีในการทำวิจัยหรือการทำวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์เชิงคุณภาพ ..	296
● ความนำ	296
10.1 เป้าหมายของการสร้างทฤษฎีและกรอบแนวคิดทฤษฎีในการวิจัย.....	296
10.2 นัยของกรอบแนวคิดทฤษฎี (Conceptual Framework) ในการทำวิจัยหรือ การทำวิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์เชิงคุณภาพ	298
10.3 การสร้างพัฒนา ‘กรอบ’ หรือ ‘กรอบแนวคิดทฤษฎี’ ในการทำวิจัยหรือการทำ วิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์เชิงคุณภาพ	301
10.4 การออกแบบ ‘กรอบ’ หรือ ‘กรอบแนวคิดทฤษฎี’ ในการทำวิจัยหรือการทำ วิทยานิพนธ์หรือดุษฎีนิพนธ์เชิงคุณภาพ	304
10.5 สิ่งที่ไม่ควรดำเนินการเวลาที่มีการสร้าง ‘กรอบ’ หรือพัฒนา “กรอบแนวคิดทฤษฎี ในการวิจัย” (Conceptual Framework)	305
10.6 ข้อสังเกตเกี่ยวกับทฤษฎีและกรอบแนวคิดทฤษฎีในการทำวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ หรือดุษฎีนิพนธ์เชิงคุณภาพ	307
10.7 ข้อพึงตระหนักในการสร้าง พัฒนา ‘กรอบ’ หรือ ‘กรอบแนวคิดทฤษฎี ในการวิจัย’	316
10.8 ข้อเสนอแนะในการสร้าง “กรอบ” หรือ “กรอบแนวคิดทฤษฎีในการวิจัย”	321
10.9 บทสรุป	321
10.10 บทส่งท้าย	322
บรรณานุกรม.....	323
ภาคผนวก	329
ประวัติและผลงานของผู้เขียน.....	330